

LIETUVOS AKTUARŲ DRAUGIJA

Pensijų reformos darbo grupė

Pensijų reforma 2019: Atidėtas anuitetas

2019 m. gegužės 2 d.

2019 metais įsigaliojus naujai pensijų reformai, vis dar liko neišspręstas anuitetų klausimas: iki šiol nėra aišku, nei už kiek, nei kaip bus perkamas anuitetas, ar kada asmuo privalės įsigyti anuitetą. Asmuo sulaukęs pensinio amžiaus galės atsiimti visą sukauptą sumą iš karto arba dalimis per 20 metų, jei sukaupta 2 pensijų pakopos fonde suma bus mažesnė nei 10.000 EUR. Jei ši suma viršys 10.000 EUR, asmuo privalės įsigyti arba standartinį anuitetą, arba atidėtąjį anuitetą, pirmuosius 20 metų gaudamas garantuotas išmokas, o virš 85-erių metų – anuitetą (fiksotas išmokas iki mirties). Tiesa, jei sukaupta suma viršija 60.000 EUR, perviršį bus galima atsiimti iš karto. Deja, šiuo metu nėra aišku, nei kokios formos atidėtąjį anuitetą asmuo galės rinktis, nei kiek jis kainuos, todėl šiame straipsnyje Lietuvos aktuarų draugijos susibūrusi darbo grupė Pensijų reformos klausimais apžvelgs, kokie yra galimi atidėtojo anuiteto variantai.

Atidėtasis anuitetas – pensijų išmoka iki gyvos galvos, pradedama mokėti dalyviui sulaukus 85-erių metų. Jei 2 pensijų pakopos dalyvis renkasi šį anuitetą, tai iš karto atidedama tam tikra suma atidėtojo anuiteto įsigijimui, o pirmuosius 20 metų (atidėjimo laikotarpiu) yra mokamos periodinės išmokos iš sumos, likusios po atidėtojo anuiteto įsigijimo.

Lietuvos aktuarų draugija siūlo tokius atidėtojų anuitetų galimus variantus:

- ✓ Atidėtasis anuitetas su paveldėjimu (atidėjimo laikotarpiu), perkamas sulaukus 85 metų
- ✓ Atidėtasis anuitetas be paveldėjimo, perkamas sulaukus 85 metų
- ✓ Atidėtasis anuitetas be paveldėjimo, perkamas sulaukus 65 metų

Toliau bus apžvelgiamas kiekvienas variantas ir bus vertinama, kokią sumą pinigų reikėtų atidėti norint įsigyti atidėtąjį anuitetą, kad išmoka atidėjimo laikotarpiu būtų panaši į anuiteto išmoką sulaukus 85-erių. Lyginant mėnesinę pensiją bus daroma prielaida, kad sulaukus 65 metų 2 pensijų pakopos dalyvis yra sukaukęs 10.000 Eur (minimalią sumą, už kurią būtina įsigyti anuitetą). Skaičiavimuose remiamasi viešai prieinama informacija apie šiuo metu galimą įsigyti anuiteto dydį SEB gyvybės draudimo bendrovėje (<https://www.seb.lt/privatiems-klientams/pensija/pensijos-kaupimas/pensiju-anuitetas#skaiciuokle>)

Atidėtasis anuitetas su paveldėjimu

Pirmas atidėtojo anuiteto variantas, kai atidėtam anuitetui įsigyti būtų pervedama tam tikra suma į individualią sąskaitą sukakus pensiniam amžiui (65), o anuitetas būtų įsigijamas ir pradedamas mokėti sulaukus 85-erių metų amžiaus. Anuiteto išmokos būtų fiksuotos (nemažėjančios). Šis anuitetas pasižymėtų ypatybe, kad anuitetui skirta suma investuojama individualioje sąskaitoje anuitetų gavėjų atskirame fonde ir galėtų būti paveldima asmeniui mirus iki anuiteto mokėjimo pradžios (t.y., iki 85 metų). Anuitetų gavėjų fondo investavimo strategija turėtų būti panaši į gyvenimo ciklo fondų, investavimo rizika nuosekliai

mažinama iki anuiteto išmokos įsigijimo momento. Sulaukus 85 metų būtų nuperkamas anuitetas tuometinėmis kainomis už individualaus anuitetų gavėjo fonde sukauptas lėšas.

Atidėtojo anuiteto kaina nustatoma taip, kad anuiteto dydis būtų artimas periodinių išmokų dydžiui prieš anuiteto mokėjimą. Atidėtajam anuitetui įsigyti skirtos sukauptos sumos dalies a apskaičiavimas:

$$\frac{S-S \times a}{20 \times 12} = S \times a \times A \Rightarrow a = 22,5\%$$

S – sukaupta suma II pakopos fonde (65 metų)

a – atidėtojo anuiteto kaina kaip S dalis

A – standartinis anuitetas 85 metų žmogui po 20 metų už 1 euro įmoką. SEB kaina 0,14302 Eur

Prognozuojama pensija sukauptus 10.000 Eur (palyginimui dabartine verte):

$$10.000 \cdot \frac{100\% - 22,5\%}{(20 \times 12)} = 32,3 \text{ Eur/mėn}$$

Skaiciavimuose daroma prielaida, kad sukauptos sumos S investavimo grąža lygi anuiteto apskaičiavimui naudojamai garantuotai palūkanų normai, bei neatsižvelgiama į galimą gyvenimo trukmės ilgėjimą ir išgyvenimo priklausomybę nuo pajamų lygio (sukauptos sumos S).

Tokio anuiteto didžiausias privalumas – visa anuiteto gavėjo anuiteto įmokai skirta suma (22,5% nuo sukauptos sumos išėjimo į pensiją metu) yra paveldima atidėjimo laikotarpiu, t.y. kol asmeniui sukaks 85 metai. Investuojant pagal anuiteto gavėjo pasirinktą strategiją, apsaugoma nuo infliacijos atidėjimo laikotarpiu su galimybe ilgalaikiu laikotarpiu sukaupti didesnę vertę. Taip pat reikšmingai sumažinama ir anuiteto tiekėjo rizika, nes atidėjimo laikotarpiu neprisiimama jokios rizikos – nei ilgaamžiškumo, nei investavimo, nei sąnaudų rizikos. Taip pat yra mažesnė rizika anuiteto tiekėjui dėl gyvenimo trukmės ilgėjimo, nes vidutinė gyvenimo trukmė sulaukus 85 metų yra tik apie 6 metus. Tarp trūkumų būtų galima paminėti galimai 5%-15% mažesnę pensiją dėl mirusių gavėjų lėšų neperskirstymo kitiems anuitetų gavėjams. Be to, anuiteto gavėjas prisiima investavimo riziką atidėjimo laikotarpiu, o pensijų fondams ir Sodrai (pensijų fondo keitimo atveju) tektų didesnė administracinė našta. Taip pat atsirastų didelė antiselekcijos rizika, kai anuiteto gavėjas sulaukus 65 metų renkasi tarp paprasto anuiteto ir atidėto anuiteto: prastesnės sveikatos asmenys dažniau rinktųsi atidėtą anuitetą su paveldėjimu.

Tokiu atveju anuiteto gavėjas jaustųsi ramiau, nes jo sukauptais pinigais naudosis arba jis, arba jo paveldėtojai, o anuiteto tiekėjas neprisiima jokios rizikos anuiteto atidėjimo metu. Tai tikrai svarbūs šio tipo anuiteto privalumai.

Atidėtasis anuitetas be paveldėjimo, perkamas sulaukus 85 metų

Šiam atidėtam anuitetui įsigyti pervedama tam tikra suma į anuitetų gavėjų fondą sukakus pensiniam amžiui (65), o anuitetas įsigijamas ir pradedamas mokėti sulaukus 85-erių metų amžiaus. Anuiteto išmokos būtų fiksuotos (nemažėjančios). Anuitetui skirta suma būtų investuojama atskirame pensijų/anuitetų gavėjų fonde ir nebūtų nepaveldima, t.y. visus šiems anuitetams skirtus pinigus administruotų Sodra ir jie būtų „sumesti į vieną katilą“. Investavimo strategija turėtų būti panaši į gyvenimo ciklo fondų, investavimo rizika nuosekliai mažinama. Kai 2 pensijų pakopos dalyvis sulauktų 85-erių metų, būtų perkamas anuitetas tuometinėmis kainomis už anuitetų gavėjų fonde sukauptas lėšas. Nesulaukus 85 metų amžiaus, jokia išmoka mokama nebūtų, t.y. šios lėšos būtų vėliau perskirstomos išgyvenusiems iki 85-erių metų.

Šiam nepaveldimam anuitetui įsigyti reikalinga dalis a nuo sukauptos sumos S nustatoma taip, kad anuiteto dydis būtų artimas periodinių išmokų dydžiui prieš anuiteto mokėjimą. Atidėtajam anuitetui įsigyti skirtos sukauptos sumos dalies a apskaičiavimas:

$$\frac{S-S \times a}{20 \times 12} = S \times a \times \frac{A}{20p_{65}} \Rightarrow a = 10,2\%$$

S – sukaupta suma II pakopos fonde (65 metų)

a – atidėtojo anuiteto kaina kaip S dalis

A – standartinis anuitetas 85 metų žmogui po 20 metų už 1 euro įmoką (SEB - 0,14302 EUR)

${}_{20}p_{65}$ – 65-mečio išgyvenimo iki 85 metų tikimybė yra 0,3972 pagal mortality.org LT2017 mirtingumo statistiką

Prognozuojama pensija sukaupus 10.000 Eur (palyginimui dabartine verte):

$$10.000 \cdot \frac{100\% - 10,2\%}{(20 \times 12)} = 37,4 \text{ Eur/mėn}$$

Skaičiavimuose daroma prielaida, kad sukauptos sumos S investavimo grąža lygi anuiteto įmokos investavimo grąžai atidėjimo laikotarpiu. Tačiau neatsižvelgiama, kad atidėtojo anuiteto kainą reikėtų tikslinti įvertinant gyvenimo trukmės ilgėjimą bei išgyvenimo priklausomybę nuo pajamų lygio (sukauptos sumos S).

Kaip matome, sulaukus 65-erių metų amžiaus 2 pensijų pakopos dalyviui reikėtų atidėti apie 10,2% sukauptos sumos atidėtojo anuiteto įsigijimui, o per mėnesį vidutiniškai būtų mokama apie 37,4 EUR pensija iki gyvos galvos.

Lyginant su kitais siūlomais atidėtojo anuiteto variantais, šio tipo anuitetas siūlytų apie 10%-15% didesnę pensiją. Be to, anuiteto gavėjas būtų apsaugotas nuo infliacijos atidėjimo laikotarpiu su galimybe ilgalaikiu laikotarpiu sukaupti didesnę vertę. Taip pat būtų reikšmingai sumažinta ir anuiteto tiekėjo rizika, t.y. atidėjimo laikotarpiu neprisiimama jokios rizikos – nei ilgaamžiškumo, nei investavimo, nei sąnaudų rizikos. Mažesnė rizika anuiteto tiekėjui tektų ir dėl gyvenimo trukmės ilgėjimo, nes vidutinė gyvenimo trukmė sulaukus 85 metų yra tik apie 6 metus.

Iš kitos pusės, anuiteto įmokai skirta suma anuiteto gavėjo atidėjimo laikotarpiu paveldima nėra, o tikimybė mirti nesulaukus 85 metų siekia net 60%. Be to, anuiteto išmokos dydžio apskaičiavimo mechanizmas yra itin sudėtingas, o sukaupto fondo dydis gali svyruoti dėl atsitiktinio mirčių skaičiaus kohortoje, dėl ko skirtųsi anuitetų išmokos skirtingu metu 85-erius metus pasiekiantiems asmenims.

Fiksuotas atidėtasis anuitetas be paveldėjimo

Šio tipo anuitetas įsigijamas sukakus pensiniam amžiui (65), o pradedamas mokėti sulaukus 85 metų amžiaus. Anuiteto išmokos būtų fiksuotos (nemažėjančios). Atidėtam anuitetui įsigyti skirta suma būtų pervedama Sodrai ir nebūtų paveldima. Visa investavimo rizika tektų Sodrai – anuiteto grąža būtų fiksuojama įsigijimo metu ir anuiteto gavėjas nebūtų apsaugomas nuo infliacijos rizikos. Anuiteto dydis būtų fiksuojamas įsigijimo metu (65 metų). Sodra prisiimtų papildomą ilgaamžiškumo ir investavimo per 20 metų riziką, tačiau anuiteto gavėjas iš karto žinotų fiksuotą būsimą pensiją.

Atidėtojo anuiteto kaina išskaičiuojama iš standartinio anuiteto 65 metų žmogui su garantuotu 20 metų periodu, atmetus garantuotas išmokas per pirmuosius 20 metų:

$$S = PV + a \times S \Rightarrow a = 18,8\%$$

S – sukaupta suma II pakopos fonde (65 metų)

a – atidėtojo anuiteto kaina kaip S dalis

A – standartinis anuitetas 65 metų žmogui su 20 metų garantuotu periodu už 1 euro įmoką. SEB kaina – 0,0373 Eur.

$i=1\%$ – metinė palūkanų norma

PV – dabartinė periodinių mėnesinių išmokų $S \times A$ per 20 metų vertė, naudojant i diskonto normą

Prognozuojama pensija sukaupus 10.000 Eur (palyginimui dabartine verte):

$$10.000 \cdot \frac{100\% - 18,8\%}{(20 \times 12)} = 33,8 \text{ Eur/mėn}$$

Šio tipo privalumas būtų neženkliai (iki 5%) didesnė pensija nei paveldimo atidėto anuiteto atveju bei konkretus ir aiškus atidėto anuiteto dydis jo įsigijimo metu (sukankus 65 metams). Tuo tarpu trūkumų būtų kur kas daugiau. Visų pirma, anuiteto įmokai skirta suma anuiteto gavėjo atidėjimo laikotarpiu nėra paveldima (tikimybė mirti nesulaukus 85 metų siekia 60%). Antra, anuiteto išmokos dydis galėtų būti apie 10% mažesnis nei nefiksuoto nepaveldimo anuiteto atveju. Taip pat užfiksuotus anuiteto dydį anuiteto gavėjas nėra apsaugotas nuo infliacijos. Be to, anuiteto dydžio apskaičiavimui galėtų būti nustatytos pernelyg konservatyvios prielaidos, t.y., išmokos dydis sąlyginai dar mažesnis. Iš anuiteto tiekėjo pusės taip pat būtų prisiimama didžiulė rizika dėl investavimo garantijos bei ilgaamžiškumo rizikos atidėjimo (20 metų) laikotarpiu.

Lentelėje apačioje pateikiamas visų trijų tipų anuitetų palyginimas.

	Anuitetas su paveldėjimu	Anuitetas su paveldėjimo, perkamas sulaukus 85 metų	be fiksuoto anuitetas be paveldėjimo
PF dalyvis neprisiima investavimo rizikos atidėjimo laikotarpį	Taip	Neaišku	Taip
Sodra prisiima investavimo riziką atidėjimo laikotarpiu	Ne	Neaišku	Taip
Sodra prisiima investavimo riziką anuiteto mokėjimo metu	Taip	Taip	Taip
Sukaupta suma paveldima atidėjimo metu	Taip	Ne	Ne
Anuiteto dydis nustatomas išeinant į pensiją 65 metų	Ne	Ne	Taip
Sodra prisiima ilgaamžiškumo riziką atidėjimo metu	Ne	Ne	Taip
Sodra prisiima ilgaamžiškumo riziką anuiteto mokėjimo metu, kai PF dalyviui virš 85 metų	Taip	Taip	Taip
Atidedama suma išėjimo į pensiją metu	22,5%	10,2%	18,8%
Anuiteto dydis sukaupus 10.000 Eur	32,3 Eur	37,4 Eur	33,8 Eur